

Rys historyczny i perspektywy rozwoju Instytutu Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego

Instytutu Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego powstał z połączenia Instytutu Przemysłu Mięsnego i Instytutu Przemysłu Tłuszczowego. Siedzibą obu instytutów był gmach Instytutu Przemysłu Fermentacyjnego zbudowany z przeznaczeniem na siedzibę Głównego Instytutu Przemysłu Spożywczego. Instytut Przemysłu Tłuszczowego powstał w 1954 r., a Instytut Przemysłu Mięsnego w 1955 r. Podstawowa kadra tego ostatniego wywodziła się z istniejącego wcześniej Centralnego Laboratorium Przemysłu Mięsnego.

Powstanie Instytutu Przemysłu Mięsnego

Pierwszym dyrektorem Instytutu Przemysłu Mięsnego został mgr inż. Paweł Szarski. Początkowo podstawową kierowniczą kadre naukową Instytutu stanowili samodzielni pracownicy naukowo dydaktyczni wyższych uczelni. Zakładem Technologii Produktów Mięsnych kierował prof. Wincenty Pezacki z Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Zakładem Mikrobiologii prof. Stefan Koeppe z SGGW, Zakładem Surowców i Materiałów Pomocniczych dr Jadwiga Pochowska również z SGGW, a Zakładem Urządzeń Produkcyjnych prof. Stanisław Niewiadomski z Politechniki Warszawskiej. W roku 1958 dyrektora Szarskiego zastąpił mgr inż. Adam Borys, znakomity fachowiec branży mięsnej i sprawny organizator, który od razu przystąpił do rozbudowy Instytutu powołując do życia i lokalizując w Poznaniu Samodzielną Pracownię Bekonową, pomyślaną jako zaczątek dużego samodzielnego oddziału Instytutu, jeżeli nie jako zaczątek budowanego kadrowo od podstaw Instytutu w Poznaniu. Trzeba pamiętać, że w owym czasie Warszawa była miastem zamkniętym dla ludzi z zewnątrz, a dyr. Adam Borys widział w Instytucie fachowców własnego chowu z Wyższej Szkoły Rolniczej (późniejszej Akademii Rolniczo-Technicznej) w Olsztynie, w której na Wydziale Zootechniki uruchomił specjalizację mięsoznawstwa, swoich współpracowników z okresu uruchomienia Zakładów Drobiarskich w Prochowicach Śląskich, z Wyższych Uczelni Poznańskich, z których sam się wywodził oraz Politechniki Gdańskiej, w której funkcjonowała znakomita szkoła naukowa technologii żywności prof. Damazego Tilgnera. Lata 1958-1959 w Instytucie to lata naboru nowych pracowników, późniejszych w znacznej części samodzielnych pracowników nauki i kierowników podstawowych pracowni, zakładów i grup problemowych. Zostali wtedy zatrudnieni między innymi, w Warszawie współpracownicy i uczniowie prof. Tilgnera z Politechniki Gdańskiej mgr inż. Nina Baryłko-Pikielna, mgr inż. Kazimierz Miler i mgr inż. Zbigniew Kozłowski, a

w Poznaniu absolwenci Uniwersytetu Poznańskiego chemicy mgr Barbara Karpińska, mgr Irena Chmara (później Tyszkiewiczowa) i mgr Karol Krzywicki, fizyk mgr Stanisław Tyszkiewicz, mikrobiolog mgr Maria Machoń (później Wichłaczowa) absolwentka Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie i zootechnik mgr inż. Zdzisław Kowalski absolwent Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Na terenie Instytutu w ramach jego prac badawczych prace magisterskie wykonywali studenci zootechnicy z Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie, Stanisław Wajda, Roman Bochno i Zdzisław Meller, późniejsi wysoko cenieni profesorowie tej uczelni, oraz Henryk Wichłacz, Karol Borzuta i Marek Panasik, późniejsi czołowi pracownicy Instytutu. Kadre tę uzupełniali nieco starsi wiekiem i doświadczeniem mgr inż. Tadeusz Chrzęszcz – powołany na stanowisko kierownika Pracowni Bekonowej w Poznaniu, oraz mikrobiolodzy mgr Waclaw Gózdź i mgr Henryk Balcerek. W Warszawie do pracy w Instytucie przyszedli zdolni ekonomiści, absolwenci SGPiS: mgr Stanisław Dyka, mgr Kazimierz Pasternak i mgr Roman Urban późniejsi profesorowie renomowanych instytutów i uczelni. W latach 60-tych te nowe kadry oraz wcześniej już pracujący w Instytucie lub w przemyśle specjaliści, między innymi technologowie mgr inż. Stanisław Chuchła, mgr inż. Edmund Kosiba, mgr inż. Stanisław Olewiński i inż. Władysław Bykowski, lekarze weterynarii – mikrobiolodzy Edmund Zajączkowski, Hanna Falewicz, Hanna Stankiewicz Berger oraz Stanisława Mąkowska będą prowadzić badania naukowe i sukcesywnie się doktoryzować, w 1962 r. Nina Baryłko Pikielna, Kazimierz Pasternak i Kazimierz Miler, w 1963 r. Edmund Zajączkowski i Sławomir Dyka, w 1964 r. Stanisław i Irena Tyszkiewiczowie, Czesław Tederko i Hanna Berger, w 1965 r. Stanisław Chuchła, Zdzisław Kowalski i Hanna Falewicz, w 1966 r. Karol Krzywicki i Roman Urban oraz w 1967 r. Stanisława Mąkowska. W roku 1967 doktorat na SGGW obronił dyrektor Instytutu Adam Borys. Listę doktorów z lat 60-tych zamyka Irena Riewe. Z braku własnej samodzielnej kadry naukowej promotorami prac doktorskich byli wysokiej klasy naukowcy z wyższych uczelni wspomniani już profesorowie Damazy Tilgner, Stefan Koeppel, Wincenty Pezacki oraz prof. Edmund Prost z Wyższej Szkoły Rolniczej w Lublinie, prof. Stefan Aleksandrowicz z Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu i paru innych. W końcu lat 60-tych pojawiają się w Instytucie już pierwsi doktorzy habilitowani własnego chowu, docenci Sławomir Dyka i Stanisław Tyszkiewicz, a kilku doktorów oraz magistrów inżynierów praktyków uzyskuje nominacje na samodzielnych pracowników nauki (Adam Borys, N. Baryłko-Pikielna, S. Chuchła, K. Miler, J. Grzegorzewicz, J. Szyling, S. Kieniewicz, Cz. Tederko i E. Zajączkowski. Zatem w latach 70-tych oblicze naukowe Instytutu Przemysłu Mięsnego kształtuje zarówno młode pokolenie naukowców wywodzących się z Centralnego

Laboratorium Przemysłu Mięsnego pochodzące z naboru dyrektora Adama Borysa jak i pokolenie naukowców oraz doświadczeni pracownicy z praktyką przemysłową tacy jak inż. Władysław Bykowski, inż. Henryk Müller, inż. Krawczakowa, mgr inż. Jerzy Golla, Wacław Kowalewski i wielu innych wysoko wyspecjalizowanych pracowników z wyższym i średnim technicznym i ekonomicznym wykształceniem, stanowili podstawowy skład specjalistycznych pracowni i zespołów badawczych. Wyróżniające się osoby to między innymi specjaliści od sensoryki- magistrowie Anna Żółtowska, Teofila Przeździecka, Zofia Baldwin, Halina Gózdź i Barbara Grabarek, chemicy analitycy – magistrowie Barbara Karpińska, Mirosława Klepacka, Wilhelmina Goetlich, Danuta Chomiak, Halina Witkowska, Małgorzata Zykubek oraz inż. Wiesława Karczewska, i inż. Barbara Kłossowska, specjaliści od opakowań – magistrowie Aleksander Sigalin i Danuta Tarasiuk, ekonomiści - magistrowie Krystyna Witwicka Leonia. Trusiakowa i Eugeniusz Milewski, specjaliści od urządzeń technicznych – mgr Jan Ryba, inż. Stanisław Jędrzejowicz, mgr inż. Eugeniusz Malicki, mgr inż. Adam. Dziama i inż. Bogdan Kozłowski, lekarze weterynarii Bolesław Balicki i Andrzej Tederko i wielu innych nie mniej dla Instytutu zasłużonych.

Dzisiaj z tego pokolenia w Instytucie praktycznie nikt poza nielicznymi samodzielnymi pracownikami nauki nie pracuje. Podstawę twórczą kadry naukowej stanowi aktualnie drugie pokolenie pracowników naukowych, które doktoryzowało się w latach 70-tych i 80-tych XX. wieku pod kierownictwem naukowym profesorów i docentów pochodzących z pierwszego pokolenia, też już zresztą znacznie przetrzebione na skutek osiągnięcia wieku emerytalnego.

W roku 1968 doc. dr Adam Borys został odwołany ze stanowiska dyrektora. Odbywało się to w obrzydliwej atmosferze bezpodstawnych oskarżeń i pomówień pod jego adresem. Dyrektor Borys miał w załodze zarówno ludzi bardzo mu oddanych i życzliwych jak i zdecydowanych wrogów. Był wymagającym szefem i chodził zazwyczaj szybkim krokiem nie oglądając się na innych, czy za nim nadążają. Zazdrozczono mu sławy bohatera walki o niepodległość i światowego uznania dla jego fachowej wiedzy i osiągnięć organizacyjnych. Miał również jak każdy człowiek swoje słabości i wady, zarzucano mu między innymi, że nie miał cierpliwości potrzebnej sumiennemu badaczowi i nieraz dawał swoim współpracownikom nowe zadania nie dając czasu na skończenie poprzednich. Wielu uważało, że zmuszał ich do wysiłku większego niż to było potrzebne i nie doceniał dostatecznie zasług. Faktem jest że dyr. Adam Borys nie był skory do chwalenia za byle co. Szefowie jednostek organizacyjnych Instytutu mieli mu za złe, że nie przestrzegał hierarchii służbowej i często pomijał ich przy przydziale przewidzianych zadań i rozliczaniu z ich wykonywania. Ale

główną jego słabością było to, że był bezpartyjny co czyniło go bezbronnym wobec tzw. „czynnika społecznego” któremu się naraził. Dla Instytutu dyrektor Borys zasłużył się w sposób trudny do przecenienia. Przede wszystkim z dobrym wyczuciem dobrał kadre naukową i stworzył jej warunki pracy zabiegając skutecznie o środki na aparaturę i sprzęt badawczy. Ponadto stawiając wysokie wymagania sobie i innym stworzył atmosferę sprzyjającą rozwojowi Instytutu i szybkiemu awansowi naukowemu jego pracowników. Pomagał również badaczom z poza Instytutu udostępniając im unikalną w tych czasach aparaturę. Dyrektor Borys zorganizował dwie ważne międzynarodowe konferencje naukowe, w roku 1961 7-mą Europejską Konferencję Pracowników Instytutów Przemysłu Mięsnego (dzisiejszy ICoMST) oraz w 1966 r. 2-gi Międzynarodowy Kongres Nauki i Technologii Żywności, przez co stworzył i ugruntował światową pozycje Instytutu, a jego pracowników wprowadził do elity światowych specjalistów. Nawiązane wtedy kontakty osobiste stały się ważnym elementem naukowej kariery wielu z nich, zaowocowały zaproszeniami na stypendia i staże oraz ułatwiały organizowanie współpracy.

Po dymisji dyrektora Adama Borysa funkcje dyrektora pełnił czasowo doc. dr Stanisław Chuchła, a po nim doc. dr Kazimierz Miler, formalnie powołany w 1970 r. na stanowisko zastępcy dyrektora ds. naukowych. Ten wybitnie zdolny naukowiec i energiczny menażyer na ogół dobrze sobie radził na stanowisku naczelnego dyrektora, ale jego zamiar, zresztą dość kontrowersyjny połączenia Instytutu z Biurem Projektów Przemysłu Mięsnego spełził na niczym. W tym okresie głównym ambitnym zadaniem Instytutu było zaprojektowanie modelowego zakładu mięsnego, który powielony w różnych wariantach miał się stać podstawą unowocześnienia, na podstawie polskiej myśli technicznej całego, zgodnie z obowiązującą doktryną centralnie zarządzanego polskiego przemysłu mięsnego. Ostatecznie zamiar spalił na panewce. W latach siedemdziesiątych zakupiono kilka zaprojektowanych za granicą i zbudowanych pod klucz wielkich zakładów mięsnych (Zakłady Mięsne w Ostródzie, Ełku, Rawie Mazowieckiej, Kole, Sokołowie Podlaskim, Zielonej Górze i w Warszawie tzw. Żerań II), których rozwiązania techniczne były wzorcem do budowy i modernizacji innych, dużych zakładów mięsnych.

W roku 1971 na stanowisko dyrektora Instytutu został powołany profesor dr Mieczysław A. Janicki znakomity specjalista w dziedzinie nauki o mięsie i technologii, wcześniej już zatrudniony w Instytucie na stanowisku dyrektora do spraw naukowych, doradca i przyjaciel dyrektora Adama Borysa. Pod względem konstrukcji psychicznej prof. Janicki był przeciwieństwem swojego poprzednika. Był zamiłowanym badaczem, ostrożnym w formułowaniu wniosków i nie szybkim w podejmowaniu decyzji. W Zakładzie

Mięsoznawstwa Instytutu Fizjologii Żywienia Zwierząt PAN w Jabłonie, z siedzibą w Bydgoszczy, z której przeniósł się do Warszawy, prowadził badania podstawowe i nikt go nie przynaglał do pośpiechu, ani nie stawiał na dywaniku. W Warszawie trafił na nerwową atmosferę związaną z zakładaną modernizacją branży mięsnej. Prostolinijny i niekonfliktowy z natury, wprowadzony bez przygotowania w obce środowisko warszawskie nie potrafił wyrobić sobie ani niezbędnego autorytetu i posłuchu w załódze, ani poważania u władz zwierzchnich. Nie chcąc ryzykować krytyki i nagany nie kwapił się do podejmowania decyzji w sprawie podejmowania działań proponowanych mu przez jego zastępcę doc. K. Milera. Widząc brak reakcji ze strony dyrektora doc. K. Miler ustąpił ze stanowiska zastępcy dyrektora, a stosunkowo mała aktywność Instytutu w tym czasie przyspieszyła decyzję o połączeniu Instytutu Przemysłu Mięsnego z Instytutem Przemysłu Tłuszczowego kierowanym przez energicznego i dobrze w owym czasie postrzeganego przez władze zwierzchnie docenta, a od 1975 r. profesora Augustyna Jakubowskiego. Na korzyść profesora Janickiego jako dyrektora Instytutu należy zapisać dbałość o wysoki poziom naukowy prowadzonych badań oraz opiekę i poparcie dla prac badawczych prowadzonych przez ówczesną kadrę naukową drugiego pokolenia, która licznie doktoryzowała się w Instytucie pod koniec lat siedemdziesiątych. W tym czasie doktoryzowali się, w 1977 r. M. Olkiewicz, M. Fandrejewska, M. Obiedziński i aktualnie kierujący instytutem Andrzej Borys, w 1978 r. D. Chomiak, B. Kłossowska i M. Branicz, w roku 1979 M. Panasik oraz w 1980 r. H. Witkowska i S. Romanowski. Dla większości z nich promotorami byli samodzielni pracownicy naukowcy Instytutu doc. K. Miler i doc. S. Tyszkiewicz, a obrony odbywały się przed Radą Naukową Instytutu, który w tym czasie miał uprawnienia do doktoryzowania. Wcześniej w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych doktoryzowała się starsza kadra Instytutu w większości pracująca w nim od początku lub pochodząca z pierwszego naboru dyrektora Adama Borysa. Wymienić tu należy I. Riewe (1969), H. Wichłacza (1971), T. Chrzęszcza (1972), E. Kosibę (1972), W. Góździa (1974), A. Tederko (1975), S. Olewińskiego (1975) i W. Kowalewskiego (1975).

W początkowym okresie istnienia Instytutu oryginalne prace naukowe były publikowane w czasopiśmie „Prace Instytutów i Laboratoriów Badawczych Przemysłu Spożywczego” wydawanym przez Instytut Fermentacyjny, który po likwidacji Głównego Instytutu Przemysłu Rolnego i Spożywczego przejął podstawowe jego funkcje, w tym administrowanie gmachem, siedzibą wspólną zarówno Instytutu Przemysłu Mięsnego jak i Instytutu Przemysłu Tłuszczowego zlokalizowanym w Warszawie na ulicy Rakowieckiej nr 36 (przed zmianą numeracji nr 8). W roku 1964 decyzją dyrektora Adama Borysa rozpoczęto

wydawanie Roczników Instytutu Przemysłu Mięsnego – wychodzących nieprzerwanie i wydawanych do dziś pod nazwą Roczników Instytutu Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego. Pierwszym redaktorem naczelnym Roczników została dr N. Baryłko Pikielna, a w skład redakcji weszli jeszcze dr S. Dyka, dr K. Miler i dr Cz. Tederko. W 1967 r. dr S. Dykę w redakcji zastąpił S. Tyszkiewicz, aktualny redaktor naczelny Roczników Instytutu Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego. Pierwszy redaktor naczelny Roczników prof. N. Baryłko-Pikielna aktualnie jest przewodniczącą Rady Programowej czasopisma. W Instytucie były opracowywane analizy i prognozy dotyczące hodowli i skupu zwierząt rzeźnych i publikowane w postaci czasopisma „Badania Rynku Żywca i Mięsa. Biuletyn IPMs”. Ponadto wydawano okresowo „Informator Postępu Technicznego Przemysłu Spożywczego” i „Adresowany Biuletyn Informacyjny”. Sporo artykułów popularyzujących wiedzę publikowano w specjalistycznej prasie naukowo-technicznej (Przemysł Spożywczy, Gospodarka Mięsna, Medycyna Weterynaryjna).

Instytut Przemysłu Mięsnego aktywnie uczestniczył w akcjach szkolenia i podnoszenia kwalifikacji pracowników przemysłu mięsnego oraz służb kontrolujących jego działalność, organizowanych głównie przez Centralę Przemysł Mięsnego. Istniał zamiar wydania w Wydawnictwie Naukowo Technicznym „Poradnika Inżyniera – Przemysł Mięsny”. Na skutek lub pod pretekstem nie wywiązania się w terminie z przyjętych zobowiązań przez niektórych członków zespołu autorskiego, wydawnictwo wycofało się z umowy i dzieło się nie ukazało. Część przygotowanych do druku rozdziałów publikowało czasopismo Gospodarka Mięsna (zeszyty 3, 4, 5 i 6 w roku 1977 i zeszyty 5, 6, 7, 8, 9, 10 i 11 w 1983 r).

Powstanie Instytutu Przemysłu Tłuszczowego

O rok wcześniej od Instytutu Przemysłu Mięsnego powstał Instytut Przemysłu Tłuszczowego. Został on sformowany przez wydzielenie z Głównego Instytutu Przemysłu Rolnego i Spożywczego jednostek organizacyjnych zajmujących się tematyką tłuszczową istniejącego w Warszawie od 1949 r. Zakładu Olejów i Tłuszczów oraz istniejącego w Gdańsku od 1950 r. Zakładu Technologii Tłuszczów Zwierzęcych. Na dyrektora nowo powstałego Instytutu powołano docenta dr Antoniego Rutkowskiego sprowadzonego do Warszawy z Poznania, gdzie pracował w Wyższej Szkole Rolniczej w Katedrze Technologii Rolnej kierowanej przez profesora Józefa Janickiego i specjalizował się między innymi w technologii tłuszczów. W 1960 roku tematyka tłuszczów technicznych i środków piorących została wyłączona z działalności Instytutu Przemysłu Tłuszczowego i przeniesiona do

Instytutu Chemii Przemysłowej, a wraz z nią przeszedł do tego Instytutu dotychczasowy dyrektor. Jednocześnie nastąpiła likwidacja Zakładu Tłuszczów Zwierzęcych w Gdańsku. Na stanowiska dyrektora powołany został dr Anastazy Bereźniak, którego trzy lata później w 1963 r zastąpił dr Augustyn Jakubowski. W tym czasie prowadzone były intensywne prace badawcze stojące na dobrym poziomie naukowym o czym świadczą awanse naukowe ich wykonawców. W roku 1968 habilitował się dyrektor A. Jakubowski, a na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych doktoryzowała się podstawowa kadra badawcza Instytutu - K. Modzelewska (1969), A. Katzer (1970), K. Danowski (1971), Z. Rudzka (1972), K. Piłat (1973) i M. Kubicki (1974).

W 1967 roku został ponownie powołany do życia Zakład Instytutu w Gdańsku. Począwszy od roku 1957 Instytut wydawał własne czasopismo naukowo-techniczne „Tłuszcze Jadalne i Środki Piorące. Biuletyn Instytutu Przemysłu Tłuszczowego” funkcjonujący początkowo jako dwumiesięcznik później jako kwartalnik. Począwszy od tomu X., który ukazał się w 1966 r., wychodzi ono pod nowym tytułem „Tłuszcze Jadalne” do dnia dzisiejszego. Aktualnie redaktorem naczelnym jest dr inż. S. Ptasznik. Instytut aktywnie uczestniczył w akcjach szkoleniowych służących podnoszeniu kwalifikacji personelu inżyniersko-technicznego Zakładów. Z udziałem autorów z Instytutu (A. Jakubowski, K. Modzelewska) został opracowany i w roku 1976 wydany przez Wydawnictwo Naukowo-Techniczne „Poradnik inżyniera. Przemysł tłuszczowy”.

Powstanie Instytutu Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego miało miejsce w 1975 r.

Powstał on Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z 28 sierpnia 1975 r. z połączenia Instytutu Przemysłu Mięsnego i Instytutu Przemysłu Tłuszczowego. W chwili połączenia Instytut zatrudniał 280 pracowników w większości pracujących w centrali w Warszawie oraz w zamiejscowych jednostkach organizacyjnych w Poznaniu i Gdańsku. Tworząc nową strukturę organizacyjną starano się integrować, na ile to było możliwe zespoły badawcze obu połączonych instytutów. Okazało się to zadaniem niełatwym, bo specyfika branży mięsnej i olejarskiej była całkowicie odmienna, tak ze względu na przerabiany surowiec jak i stosowane technologie. Największego podobieństwa i wspólnoty warsztatowej można było się dopatrzeć w dziedzinie kontroli jakości i normalizacji, higieny produkcji oraz ekonomiki i organizacji produkcji. Stan organizacyjny i obsadę kierowniczych stanowisk z początków istnienia Instytutu przedstawia schemat zamieszczony na końcu referatu. W październiku 1980 r. z Instytutu wyłączono personel Zakładu Ekonomiki i Organizacji Przemysłu, który przeniesiono do Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, w którym

integrację i koordynację badań można było prowadzić jeszcze bardziej skutecznie. Polem najintensywniejszych działań integracyjnych pozostał Zakład Jakości i Higieny Produkcji, który w momencie największej dezintegracji zatrudniał 42 osoby, zgrupowane w 7. pracowniach, z których trzy to równoległe działające pracownie mikrobiologiczne zlokalizowane były w Warszawie, Gdańsku i Poznaniu. Sytuacja w instytutach badawczo rozwojowych na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych jak zresztą w całej gospodarce nie była korzystna, głównie z powodu niedoboru środków finansowych na badania i jasnych perspektyw dla branż, którym instytut miał służyć. Z tej racji oraz skutkiem prowadzonych zmian organizacyjnych zatrudnienie w Instytucie spadło w roku 1982 do około 190 osób i nadal spadało w latach następnych. W 1985 roku włączono do Instytutu zlokalizowany w Bydgoszczy Zakład Mięsoznawstwa Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN w Jabłonie, kierowany przez dr Tadeusza Kotika, ale po stosunkowo krótkim czasie mało kto z kadry naukowej tego zakładu w Instytucie pozostał. Dla prac mięsoznawczych prowadzonych w Instytucie istotne znaczenie miało pozyskanie jako współpracownika prof. Danuty Kłosowskiej wysokiej klasy histologa. Generalnie lata osiemdziesiąte i początek dziewięćdziesiątych cechował zastój w działalności badawczej, a nieliczne profesury - S. Tyszkiewicza (1983) i K. Krzywickiego (1989), który zmarł nagle w tym samym roku i nie zdążył już jej odebrać, oraz doktoraty E. Grześkowiak (1983), J. Strzeleckiego (1984), J. Wójciaka (1986) i K. Borzuty (1987), może za wyjątkiem doktoratu J. Wójciaka bazowały na dorobku naukowym z badań zapoczątkowanych w Instytucie już dużo wcześniej. W latach osiemdziesiątych odeszli na emeryturę dawniejsi dyrektorzy Instytutu doc. Adam Borys i prof. M. Janicki. Ruch kadrowy wysokokwalifikowanego personelu badawczego zarówno naturalny jak i wymuszony okolicznościami był w Instytucie Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego oraz instytutach, z których powstał stosunkowo niewielki. Poza okresami początkowego formowania się podstawowej kadry Instytutów transfery zdarzały się tylko sporadycznie i więcej notowano przypadków odejścia z Instytutu wykształconej w nich kadr naukowych niż przyjścia nowych. Poza zespołem ekonomicznym przeniesionym w całości do Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej odeszli: doc. S. Dyka do Spółdzielczego Instytutu Badawczego, doc. N. Baryłko Pikielna do Instytutu Żywności i Żywienia, doc. K. Modzelewska na Uniwersytet w Kinsziasie w Kongo, doc. K. Miler do Akademii Rolniczej w Szczecinie, dr Straszewski późniejszy profesor do Centralnego Ośrodka Badawczo Rozwojowego Drobiarstwa, dr Z. Kozłowski do Instytutu Maszyn Spożywczych, dr K. Ruchowicz do Bacutilu, dr Czesława Dominowska do Polcarga i dr Marek Panasik do Animexu. Z zewnątrz przyszli do Instytutu: dr hab. nauk

weterynaryjnych Henryk Lis z Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, doc. Bolesław Czyrek z Akademii Rolniczej we Wrocławiu, dr Zygmunt Jaroszewski z Akademii Rolniczej w Poznaniu, dr Irena Rojowska z Centralnego Laboratorium Chłodnictwa i dr Ewa Jaszczuk z Państwowego Zakładu Higieny. Doc. B. Czyrek przez jakiś czas pełnił funkcję z-cy dyrektora ds. naukowych Instytutu, ale dość szybko odszedł do innej pracy. Sporadycznie oddelegowywano pracowników naukowych Instytutu do pełnienia zadań w organizacjach międzynarodowych. W latach 1976-1979 doc. S. Chuchła i w latach 1986-1989 doc. M. Obiedziński pracowali w FAO w charakterze ekspertów technologii mięsa. Niezbyt liczne były też przypadki przyjscia do Instytutu specjalistów z przemysłu. Bardziej znaczącą rolę w Instytucie odegrali, przedwcześnie zmarły doc. Celestyn M. Szczucki, poprzednio kierownik Okręgowego Laboratorium Kontrolno-Badawczego w Łodzi, oraz zatrudnieni na kierowniczych stanowiskach we władzach kierowniczych przemysłu dr Jerzy Turczyn oraz mgr Zdzisław Jabłoński, którzy pełnili w Instytucie odpowiedzialne funkcje zastępców dyrektora. Dr J. Turczyn pełnił nawet z powodzeniem przez pewien czas funkcje dyrektora naczelnego w zastępstwie prof. A. Jakubowskiego, oddelegowanego okresowo przez premiera do nadzoru nad pracami wdrożeniowymi w Zakładach Mięśnych w Łukowie. Z przemysłu tłuszczowego do pracy w Instytucie przyszedł dobry fachowiec w osobie dr inż. Jerzego Połomskiego. Na specjalistach zatrudnionych wcześniej w przemyśle oparto aktywną w latach 80-tych działalność normalizacyjną Instytutu (mgr Krystyna Antolak, mgr Grażyna Kosińska, inż. Hanna Wieczorek). Z kolei zorganizowany w roku 1975 w Poznaniu Ośrodek Doskonalenia Kadr Przemysłu Mięsnego obsadzony został przez specjalistów wywodzących się z Instytutu (dr Stanisław Romanowski, mgr Staszczuk). Okresowo funkcjonowały zespoły badawczo-wdrożeniowe Instytutu zlokalizowane w Zakładach Mięśnych w Łodzi (kierownicy: C. Szczucki i E. Psuty) i Kielcach (kierownicy J. Sanecki i Z. Ułasiewicz). Baza lokalowa Instytutu była i jest bardzo skromna. Wprawdzie główne, najliczniejsze zespoły badawcze Instytutu zlokalizowane były w Warszawie w gmachu przy ul. Rakowieckiej, ale terenowe jednostki organizacyjne tułały się w dzierżawionych lokalach nie przystosowanych do działalności badawczej, szczególnie laboratoryjnej. Gmach przy ulicy Rakowieckiej był wadliwie zaprojektowany, w starszej części gmachu pomieszczenia miały wadliwą kanalizację, która często zawodziła i powodowała często powtarzające się zalania. Na skutek takiego zalania Instytut stracił większą część swojej biblioteki fachowej oraz część archiwów. Zbyt duże okna, w nowszej części gmachu z południową orientacją powodowały, że latem praca była w nich bardzo uciążliwa. Największy mankament gmachu na Rakowieckiej miał jednak okazać się na początku lat dziewięćdziesiątych, kiedy gmach na

mocy ustawy regulującej prawo własności majątku państwowego został zawłaszczony przez Instytut Przemysłu Fermentacyjnego (obecnie Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego), i Instytut Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego z współwłaściciela gmachu został zdegradowany do pozycji sublokatora zmuszonego do partycypowania w kosztach utrzymania starego nadmiernie rozbudowanego w części nieprodukcyjnej (klatki schodowe, korytarze, piwnice, strychy) wymagającego ciągłych remontów i modernizacji gmachu.

W jeszcze gorszych warunkach lokalowych funkcjonowała Samodzielna Pracownia Bekonu, przekształcona później w Oddział Instytutu w Poznaniu. Początkowo mieściła się ona w paru pokojach dzierżawionych w Laboratorium Centralnego Inspektoratu Standaryzacji w Poznaniu, a następnie w czynszowej kamienicy należącej do formy Centra. Dopiero w końcu lat osiemdziesiątych zakupiono dzięki środkom z Centralnego Programu Badawczo-Rozwojowego piętrową willę zlokalizowaną na peryferiach Poznania, której pomieszczenia sukcesywnie zasiedlano po wyprowadzce mieszkających w niej lokatorów.

Sytuacja ekonomiczna Instytutu poprawiła się w drugiej połowie lat osiemdziesiątych za sprawą Centralnego Programu Badawczo Rozwojowego CPBR nr 10.7 „Przetwórstwo surowców zwierzęcych i tłuszczowych”, którego wykonawstwo i koordynacje powierzono Instytutowi. Był to program zorientowany wybitnie użytecznym. W obszarze tematyki ukierunkowanej na zagadnienia przetwórstwa mięsnego na 12 celów wdrożeniowych przewidziano tylko jeden cel wyprzedzający i 1 cel poznawczy. Jak na ironię w celu poznawczym nie przyznano żadnych środków na prace własne, wszystkie miały być przeznaczone dla kooperantów spoza Instytutu. Przydzielono również Instytutowi do realizacji Resortowy Program Badawczo-Rozwojowy (RPBR) nr 19 dotyczący ochrony naturalnego środowiska w przemyśle spożywczym.

Instytut Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego w nowej rzeczywistości kraju po zmianie ustroju i urynkowaniu gospodarki znalazł się nieprzygotowany organizacyjnie i programowo. Po tłustych finansowo latach funkcjonowania Centralnych Programów miały nadejść chude lata transformacji. W 1991 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dyrektora Instytutu. W ramach konkursu na stanowisko to został powołany dr inż. Andrzej Borys, stosunkowo młody 43-letni pracownik naukowy Instytutu, syn dyrektora doc. Adama Borysa. Od razu przystąpił do restrukturyzacji Instytutu oraz działań w celu zapewnienia Instytutowi własnej bazy lokalowej. Cekało go jednak bardzo trudne zadanie. Krytyczny dla Instytutu moment przyszedł w roku 1992 kiedy wyznaczony przez Komitet Technologii i Chemii Żywności PAN recenzent, opiniujący dla Komitetu Badań Naukowych sprawozdanie z działalności

Instytutu za rok 1991 i plan prac na 1992 w podsumowaniu napisał między innymi: *„Reorganizacja i rekonstrukcja przemysłu mięsnego, a głównie jego prywatyzacja, bardzo istotnie ograniczyły w mojej ocenie rolę PT Instytutu w szeroko pojętej nauce. Twierdzą tak ponieważ w Instytucie nie podejmuje się praktycznie żadnych badań podstawowych, teoretycznych. Usługowa funkcja PT Instytutu tzn. wdrażająca postęp techniczny i technologiczny wydaje się być również malejąca. Twierdzą jednak, że placówkę należy utrzymać i finansować, być może w skromniejszym niż zaplanowano wymiarze, poprzez wyeliminowanie tych pozycji planu badawczego, które są dublowaniem już opisanych rozwiązań, lub takich których pozytywne efekty są wątpliwe lub dyskusyjne...”* Komitet Technologii i Chemii Żywności PAN opiniując działalność i perspektywy na przyszłość trzech resortowych instytutów naukowo-badawczych wyspecjalizowanych w żywności pochodzenia zwierzęcego, w tym Instytutu Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego nie podzielił pesymistycznej opinii recenzenta. W opracowanej opinii Komitetu można przeczytać że: *„w/w instytuty są jedynymi placówkami naukowo-badawczymi w poszczególnych gałęziach, przemysłu spełniającymi zadania w dziedzinie tworzenia postaw i promowania postępu naukowo-technicznego i ekonomicznego. Instytuty te są w trakcie restrukturyzacji, której efektem powinna być poprawa efektywności działania. Na uwagę zasługuje dobra współpraca z podmiotami gospodarczymi i udział w szkoleniu kadr inżynierskich i ekonomicznych przemysłu. Działalność tych instytutów jest nieodzownie potrzebna na etapie wchodzenia polskiego rolnictwa i przemysłu spożywczego do struktur wspólnot europejskich oraz aktywnego promowania eksportu na rynki światowe. Należy wspierać działalność badawczą tych jednostek by wysokokwalifikowane kadry i na ogół nowoczesne wyposażenie aparaturowe nie były angażowane wyłącznie do prac zastosowawczo-technicznych”*. Mimo to w oparciu o stanowisko recenzenta dysponent publicznych środków finansowych na naukę, Komitet Badań Naukowych zredukował finansowanie działalności statutowej Instytutu o przeszło 40%. To obniżone finansowanie utrzymywane było w następnych latach, mimo że opinia o działalności Instytutu, wyrażona w rok później przez tego samego recenzenta była zdecydowanie bardziej pozytywna. W rezultacie zmniejszonego finansowania nastąpił okres zwolnień, Instytut musiało opuścić przeszło 50. pracowników, ograniczono do minimum wydatki na administrację i zrezygnowano z niektórych planowanych wydatków, w tym na konferencje naukowe, szczególnie zagraniczne. Starano się podtrzymać podstawową działalność naukową Instytutu, co przy pełnej mobilizacji załogi przyniosło pozytywny skutek, wzrosła ilość publikacji naukowych przy nie zmniejszonej liczbie wdrożeń w przemyśle. W roku 1992 Instytut w ocenie KBN został zaliczony do instytutów kategorii (B),

a w roku 2001 do Instytutów I kategorii. Tym niemniej już nie przywrócono stanu zatrudnienia z początku lat dziewięćdziesiątych i nie odbudowano zlikwidowanych zespołów badawczych. Pracownicy byłego Zakładu Przetwórstwa Kolagenu utworzyli spółkę, która eksploatując pilotowe urządzenia do produkcji osłonek białkowych i udostępnioną im przez Instytut technologię produkują na własny rachunek folię kolagenową, całkowicie zlikwidowano działalność badawczą związaną z ochroną środowiska oraz ograniczono do minimum działalność normalizacyjną. Aktualnie zagrożony jest byt zespołu zajmującego się dotąd monitoringiem żywności, ze względu na wstrzymanie finansowania tej działalności.

Wysoka aktywność Instytutu w dziedzinie doradztwa technicznego i legislacyjnego zarówno w kraju jak i zagranicą zaowocowała akredytacją Instytutu jako instytucji konsultującej w Unii Europejskiej. Instytut uzyskał z dniem 18 sierpnia 1995 roku wpis do prowadzonego w Brukseli Rejestru instytucji konsultujących w programach pomocowych Unii PHARE i TACIS (PHARE/TACIS Central Consultancy Register nr POL 20247) z szerokim spektrum kompetencji studyjnych, projektowych, konsultacyjnych, inspekcyjnych w zakresie auditu, certyfikacji i gwarancji jakościowych oraz szkolenia. Doceniono wiedzę i autorytet pracowników naukowych Instytutu. Prof. S. Tyszkiewicz został wybrany delegatem środowiska do Komitetu Badań Naukowych i działał w jego organach decyzyjnych II i III kadencji. W 1993 roku tytuł profesorski uzyskała I. Tyszkiewicz i krótko po tym została wybrana do Rady Głównej Jednostek Badawczo Rozwojowych (JBR) i pełniła w niej funkcję Sekretarza. Powołano ją również na przewodniczącą Wyższego Sądu Dyscyplinarnego dla pracowników JBR-ów. W Instytucie nastąpiła intensyfikacja i systematyzacja działań na rzecz przemysłu mięsnego i olejarskiego, mająca ponadto trudne do przecenienia elementy integracji środowiska badawczo dydaktycznego pracującego w obronie zainteresowania tych branż. Począwszy od 1992 roku corocznie dwa razy, raz na wiosnę i drugi raz na jesień, Instytut organizuje „Dni Przemysłu Mięsnego”, w ramach których odbywają się sympozja o charakterze konferencji naukowo-technicznych oraz od trzech lat sesje posterowe pod hasłem „Postęp w Technologii Mięsa. Nauka Praktyce”, na których referowane są tematy interesujące pracowników przemysłu i instytucji pracujących na jego rzecz oraz organów kontrolnych, jak również prezentowane są wyniki badań prowadzonych w Instytucie oraz na uczelniach i innych instytutach resortowych lub PAN-owskich. Podobną coroczną imprezą o charakterze międzynarodowej konferencji naukowej Instytut organizuje z myślą o środowisku naukowo-technicznym i kierowniczym przemysłu tłuszczowego. Nosi ona nazwę „Postępy w Technologii Tłuszczów Roślinnych”. Przy jej organizacji Instytut współpracuje z naukowcami z Litewskiego Uniwersytetu w Kownie, stąd jej międzynarodowy charakter.

Omawiane wyżej imprezy mają również za zadanie koordynację działań branży na rzecz promocji produktów o wysokiej jakości. W ich ramach odbywają się konkursy jakości produktów, połączonej w przypadku produktów mięsnych z nadawaniem im cenionego przez konsumentów wyróżnika wysokiej jakości znaku „Produkt najwyższej jakości w polskim przemyśle mięsnym”.

Pracownicy Instytutu aktywnie uczestniczyli w organizacji i realizacji programu Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi „Polska Dobra Żywność”. Na członków Rady Naukowej programu powołani byli profesorowie S. Tyszkiewicz i M. Obiedziński. Prof. S. Tyszkiewicz przewodniczył Radzie w czasie I kadencji jej działania, aktualnie tą funkcję pełni prof. M. Obiedziński. Dr S. Ptasznik uczestniczył w opracowaniu kryteriów jakości dla produktów tłuszczowych przewidzianych do wyróżnienia znakiem „Polska Dobra Żywność”. Ważnym wydarzeniem w życiu Instytutu i całego środowiska naukowego była organizacja 47. Światowego Kongresu Nauki o Mięsie i Technologii (ICoMST), który odbył się w dniach 26-31 sierpnia 2001 r w Krakowie, w czterdziści lat po 7. Kongresie, jeszcze wtedy noszącym nazwę „Europejskiego”, zorganizowanym przez dyrektora dr Adama Borysa w sierpniu 1961 r w Warszawie.

Rada Naukowa kierowana przez własnych naukowców, kolejno przez prof. I. Tyszkiewicz, prof. S. Tyszkiewicza, doc. M. Obiedzińskiego i ostatnio przez doc. K. Borzutę opracowała kierunki rozwojowe Instytutu i pilnuje by tematyka badawcza była zgodna z tymi kierunkami. Wielką stratą dla Instytutu była przedwczesna śmierć w 1998 roku prof. I. Tyszkiewicz. Czasowy niedobór własnej samodzielnej kadry naukowej równoważono okresowym zatrudnianiem młodszych wiekiem pracowników wyższych uczelni zatrudniając doc. E. Bartnikowską i prof. K. Krygiera z SGGW, prof. T. Sikorę z Akademii Ekonomicznej w Krakowie oraz prof. E. Pospiecha z Akademii Rolniczej w Poznaniu. Prof. K. Krygier przez jakiś czas kierował Działem Technologii Tłuszczów, a prof. E. Pospiech współorganizował 47 Kongres ICoMST w Krakowie będąc przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej Kongresu.

Aktualnie działalność naukowa Instytutu jest realizowana w następujących kierunkach:

- Badania czynników warunkujących produkcję zwierząt rzeźnych technologicznie ukierunkowanych, ze szczególnym uwzględnieniem cech użytkowych surowca mięsnego.

- Studia nad wybranymi operacjami technologicznymi oraz procesami jednostkowymi w technologii przetwórstwa mięsa z uwzględnieniem aspektów optymalizacyjnych
- Studia nad przemianami lipidów w jednostkowych procesach przetwarzania olejów i tłuszczów roślinnych na cele spożywcze i techniczne, w tym biopaliwa.
- Badania nad restrukturyzacją asortymentów produktów mięsnych i tłuszczowych z uwzględnieniem nowych trendów żywieniowych oraz przepisów prawa żywnościowego.
- Analiza wybranych przepisów światowego prawa żywnościowego i skutków ich działania w aspekcie zapewnienia jakości zdrowotnej i handlowej żywności.
- Badania właściwości produktów żywnościowych pochodzenia roślinnego i zwierzęcego z uwzględnieniem specyfiki ich przetwórstwa, oczekiwanych walorów żywieniowych i jakości zdrowotnej oraz ochrony środowiska ich powstawania.
- Doskonalenie metod badawczych surowców i produktów żywnościowych.
- Zastosowanie enzymów i innych naturalnych czynników w technologii przetwórczej żywności

Instytut od wielu lat działa na rzecz instytucji państwowych. Przez wiele lat Instytut prowadził działalność w dziedzinie oficjalnego opiniowania, kwalifikowania i certyfikowania jakości produktów. W Instytucie funkcjonowała Komisja Atestacyjna (przewodniczący Z. Baldwin, Z. Jabłoński) opiniująca projekty wprowadzenia do produkcji nowych asortymentów, oraz powołano przy Oddziale w Poznaniu Ośrodek (Pracownię) Znaku Jakości (kierownicy; J. Charzyński, T. Borkowska), który prowadził wszelkie działania związane z nadawaniem znaków jakości produktom mięsnym i drobiarskim. W Zakładzie Jakości i Higieny Produkcji powołano pracownię Normalizacji, która między innymi obsługiwała organizacyjnie działalność Branżowej Komisji Normalizacyjnej na posiedzeniach której uzgadniano projekty norm polskich (PN) i norm branżowych (BN), dotyczących branż mięsnej i tłuszczowej przemysłu spożywczego. Dyrektor Instytutu w swoim czasie z upoważnienia Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej ustanawia obowiązujące w całym przemyśle normy branżowe (BN), a z upoważnienia Dyrektora Centralnego Biura Jakości Wyrobów nadawał znak jakości (znak Q i znak 1) wyróżniającym się produktom. Pracownia Normalizacji Zakładu Jakości i Higieny Produkcji przez wiele lat prowadziła Rejestr Norm Zakładowych i nadawała im po sprawdzeniu formalnej poprawności numery

porządkowe. W Instytucie Przemysłu Mięsnego opracowywano również projekty obowiązujących w przemyśle mięsnym normatywów. W 1996 r. Polskie Centrum Badań i Certyfikacji wydało Instytutowi Certyfikat Jednostki Certyfikującej Wyroby (Kierownik Zespołu ds. Certyfikacji E. Grześkowiak). Aktualnie Instytut posiada również uprawnienia do kwalifikowania aparatury do określenia mięsności tusz wieprzowych. Instytut prowadzi również działalność normalizacyjną, w wymiarze międzynarodowym aktywnie uczestnicząc w opracowywaniu norm międzynarodowych ONZ na produkty spożywcze nietrwałe (seria norm Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ dotyczących mięsa w tuszach i elementach handlowych) oraz opiniuje projekty różnych norm opracowywanych w Komitetach Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO. Instytut współpracuje z Branżowymi Komisjami Normalizacyjnymi działającymi przy Polskim Komitecie Normalizacyjnym delegując do prac Komisji swoich przedstawicieli oraz wykonując różne ekspertyzy normalizacyjne.

Na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi Instytut prowadził monitoring jakości gleb, roślin, produktów rolniczych i spożywczych polegający na pobieraniu prób, analizowaniu ich na obecność określonych substancji podlegających kontroli na podstawie umów międzynarodowych i ustaleń Rady Monitoringu oraz opracowywanie okresowych raportów. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 28 kwietnia 2004 r. Instytut został umieszczony w wykazie jednostek badawczo-rozwojowych określających i koordynujących programy monitoringu żywności i żywienia oraz opracowujących opinie naukowe niezbędne dla oceny ryzyka.

Instytut prowadzi wdrażanie w przemyśle mięsnym i tłuszczowym systemów samokontroli na podstawie zasad HACCP. Dzięki wdrożeniom zakładowych systemów HACCP uzyskano znaczny postęp w dziedzinie higieny produkcji oraz doprowadzono do uzyskania lub potwierdzenia uprawnień eksportowych zakładów do Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych.

Instytut jako niezależny ekspert prowadzi badania identyfikacyjne dla jednostki państwowej – Głównego Urzędu Celnego. Praca ta ma na celu określenie importowanych produktów w aspekcie ich składu chemicznego oraz właściwości fizykochemicznych, jak też określenia ich przeznaczenia. Wyniki badań stanowiły podstawę dla GUC do ustalenia stawek celnych, pozwoliły na przeprowadzenia właściwej taryfikacji towarów i pozyskanie znacznych środków finansowych do budżetu państwa oraz uporządkowanie rynku w zakresie importowanych produktów tłuszczowych.

Instytut wdrażał klasyfikację tusz zwierząt rzeźnych EUROP w polskim przemyśle mięsnym. W ramach tego wdrożenia prowadził szkolenia w kraju i za granicą ekspertów

klasyfikacji tusz i szkolenia w kraju i zagranicą instruktorów klasyfikacji tusz wołowych, oraz szkolenia rzeczoznawców klasyfikacji tusz wołowych i rzeczoznawców klasyfikacji tusz wieprzowych.

Działalność badawcza i usługowa Instytutu jest skierowana na wspieranie rozwoju gospodarczego kraju, a głównie na wspieranie polskiego przemysłu mięsnego i tłuszczowego. Z wieloma zakładami Instytut zawarł umowy na know how i w ramach tych umów informuje o zmianach w przepisach prawnych dotyczących producentów żywności oraz udziela konsultacji w sprawach technologiczno-technicznych. W 2004 roku zawarto 86 umów wdrożeniowych z zakładami mięsnymi, drobiarskimi i tłuszczowymi o udostępnienie rozwiązań Instytutu. Instytut prowadzi działalność szkoleniowo-dydaktyczną ukierunkowaną na podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadr inżynierskich przemysłu mięsnego i tłuszczowego, przemysłów pokrewnych oraz pracowników państwowych służb kontrolnych. Szczególne znaczenie Instytut przywiązuje do szkoleń związanych z dostosowywaniem przemysłu do standardów Unii Europejskiej.

Instytut poprzez swoich przedstawicieli aktywnie działa w międzynarodowych organizacjach naukowych: Europejskim Towarzystwie Prawa Żywnościowego EFLA (European Food Law Association), Międzynarodowej Organizacji Chemików Analityków International Subsection for Middle-East Europe, AOAC (International Association of Analytical Chemist), AOCS American Oils Chemistry Society, Amerykańskim Towarzystwie Chemii Tłuszczów, Amerykańskim Towarzystwie Nauki o Mięsie (American Meat Science Association). Instytut prowadzi współpracę z ośrodkami naukowymi w Danii (Duński Instytut Badań Nad Mięsem – koordynator 5. Ramowego Programu UE pod nazwą AS-EUPIGCLASS), w Stanach Zjednoczonych z Rutgers University (New Jersey), z Litewską Akademią Rolniczą w Kownie, oraz firmą Resource Transforms International LTD w Kanadzie.

Instytut współpracował i nadal będzie współpracować z krajowymi ośrodkami naukowo-badawczymi wyższych uczelni, Polskiej Akademii Nauk, oraz innych instytutów naukowo-badawczych. Nasi pracownicy byli zapraszani na członków Rad Naukowych innych instytutów, i na zasadzie wzajemności Instytut zapraszał pracowników nauki z innych ośrodków do uczestnictwa w swojej Radzie Naukowej. Szczególnie zasłużonymi członkami Rad Naukowych IPM, IPT i IPMiT byli profesorowie Stefan Koeppel, Wincenty Pezacki, Henryk Niewiadomski i Antoni Rutkowski. Z kolei w radach naukowych innych instytutów branżowych zasiadali prof. S. Tyszkiewicz w Państwowym Instytucie Weterynarii w Puławach i dr Andrzej Borys w Instytucie Zootechniki w Krakowie. Pracownicy Instytutu

byli członkami Komitetu Technologii Chemii Żywności PAN (prof. M.A. Janicki, prof. A. Jakubowski, prof. N. Barylko Pikielna, prof. I. Tyszkiewicz, prof. S. Tyszkiewicz, doc. K. Krzywicki) oraz uczestniczyli w organizowaniu imprez firmowanych przez ten komitet. Działali też aktywnie w Stowarzyszeniu Naukowo-Technicznym Inżynierów i Techników Przemysłu Spożywczego (SIT Spoż. NOT) oraz w Polskim Towarzystwie Technologów Żywności (PTTŻ) pełniąc tam eksponowane funkcje (prof. S. Tyszkiewicz, dr Andrzej Borys, dr B. Kłossowska, dr M. Olkiewicz i inni). W 2001 roku Senat Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego doceniając zasługi prof. S. Tyszkiewicza we współpracy z Wydziałem Nauki o Żywności nadał mu tytuł honorowego profesora.

W 2004 roku Instytut uzyskał certyfikację swojego laboratorium badawczego (Certyfikat Akredytacji Laboratorium Badawczego nr AB 553 wydany przez Polskie Centrum Akredytacji dnia 26.11.2004 r). Wcześniej w 1996 r. uzyskał uprawnienia do certyfikacji produktów mięsnych i drobiarskich (Certyfikat nr 28/Cw-03/1/96).

Kontynuowany jest program rozwoju kadry naukowej Instytutu. W ciągu ostatnich lat 2 osoby przeszły procedurę poprzedzającą nadanie tytułu naukowego (E. Bartnikowska i M. Obiedziński), 4 osoby uzyskały tytuły doktora habilitowanego (H. Wichłacz, E. Grześkowiak, K. Borzuta, Andrzej Borys), 2 osoby uzyskały tytuły doktorów (A. Ostrowska, P. Jankowski), 1 osoba przygotowuje rozprawę habilitacyjną (J. Strzelecki) oraz 1 osoba przygotowuje się do obrony pracy doktorskiej (D. Lisiak). O aktywności pracowników świadczą liczne publikacje w renomowanych czasopismach z tzw. listy filadelfijskiej, w czasopismach umieszczonych na liście rankingowej Zespołu Nauk Rolniczych i Leśnych KBN, w czasopismach popularno-naukowych i w materiałach konferencyjnych, liczne monografie oraz wdrożenia w przemyśle mięsnym i tłuszczowym.

Sytuacja finansowa Instytutu jest dobra. Od wielu lat Instytut wypracowuje zysk oraz inwestuje w nową aparaturę oraz remontuje siedziby w Warszawie i Poznaniu. W Poznaniu w budynku siedziby Działu Surowcowo-Inżynieryjnego wykupiono wszystkie pomieszczenia, tak że Instytut stał się jego jedynym właścicielem

Współpraca z zakładami przemysłu mięsnego w najbliższych latach będzie obejmować zagadnienia surowcowe, technologiczno-techniczne, jakościowe i analityczne mięsa oraz produktów mięsnych.

Badania dotyczące surowca, tak jak dotychczas obejmować będą sterowanie jakością żywca wieprzowego przez wdrażanie i upowszechnianie systemu klasyfikacji tusz zwierząt rzeźnych według rozwiązań opracowanych w ramach projektu bliźniaczego pt.

„Dostosowanie klasyfikacji tusz wieprzowych do wymogów Unii Europejskiej”. Dotychczas wdrożenie systemu nastąpiło dopiero w ok. 20% zakładów. Przewidujemy dalszy udział Instytutu w upowszechnianiu klasyfikacji w pozostałych 80% rzeźni świń i bydła. Współpraca polegać będzie na konsultacjach i usługach dla przemysłu oraz na szkoleniach rzeczoznawców do spraw klasyfikacji mięsa.

W ramach działania na rzecz poprawy mięsności Instytut uczestniczył ostatnio także w badaniach międzynarodowych nad doskonaleniem metod oceny jakości tuszy w ramach PR-5 w tzw. projekcie EUIPIGCLASS. Wnioski z tych badań wykorzystywane są do współpracy z krajowym przemysłem mięsnym w ramach upowszechniania systemu klasyfikacji EUROP.

W najbliższym okresie Instytut będzie realizował badania krajowego urzędnika do oceny mięsności przeznaczonego dla małych i średnich rzeźni. Urządzenie to będzie wdrażane do przemysłu już od 2006 r. Niezależnie od tego przewiduje się badania nad dalszym doskonaleniem urządzeń klasyfikacyjnych w kierunku ich dokładności i automatyzacji.

Ważną dziedziną współpracy będzie ocena wad jakości mięsa wieprzowego wykonywana w zakładach na dużych populacjach tuczników, pomocna w ustaleniu genotypów o najlepszej jakości, promowanej w skupie żywca. Uzupełnieniem tej pracy będzie dalsze wdrażanie metod aparaturowej oceny wad jakości na liniach ubojowych przez poszczególne rzeźnie. Wykorzystany będzie w tym celu, opracowany z udziałem Instytutu, aparat do pomiaru przewodności elektrycznej tzw. tester jakości mięsa wieprzowego. Prace jakościowe nad surowcem mięsnym mają duże znaczenie gospodarcze, szczególnie w obecnym okresie, gdyż udział wad jakości w aktualnej populacji tuczników osiąga średnio ok. 14%, gdy tymczasem w przodujących w produkcji wieprzowiny krajach członkowskich UE nie przekracza kilku procent.

Instytut posiada znaczne osiągnięcia w dziedzinie doskonalenia technologii produkcji mięsa jagnięcego. Jest to kierunek, który uznaje się jako przyszłościowy dla Polski w ramach wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej. Przemysł mięsny uzyska w najbliższych latach określoną ofertę w zakresie genotypu, sposobu produkcji jagniąt oraz technologii produkcji mięsa kulinarnego.

W najbliższych latach przewiduje się kontynuację współpracy z zakładami przemysłu mięsnego w zakresie techniki i technologii produkcji z mięsa czerwonego i drobiowego (wędlin, wyrobów garmażeryjnych i konserw), stosowania dozwolonych substancji dodatkowych dopuszczonych w produkcji przetworów mięsnych i drobiowych, zasad znakowania i etykietowania przetworów mięsnych, identyfikacji pochodzenia mięsa

wołowego, metodyk badań fizycznych, chemicznych i mikrobiologicznych stosowanych do kontroli jakości produktów mięsnych, analiz uwarunkowań i skutków prawnych wprowadzania przepisów prawa żywnościowego Unii Europejskiej dotyczących przemysłu mięsnego i drobiarskiego w Polsce.

Aktualnie prowadzone są prace nad opracowaniem modelowych produktów przetworów mięsnych przeznaczonych dla wybranych grup konsumentów spełniające zapotrzebowanie na wszystkie składniki odżywcze, zapewniające nie tylko utrzymanie zdrowia, ale i prawidłowy rozwój. W dalszych latach przewiduje się kontynuację prac nad projektowaniem produktów uwzględniających kryteria jakości żywieniowej spełniającej wymagania fizjologiczne określonych grup społecznych i wiekowych.

Tak jak dotychczas Instytut będzie wykonywał ekspertyzy, opinie i konsultacje w zakresie maszyn i urządzeń dla przemysłu mięsnego, doboru optymalnych technologii i procesów jednostkowych a także dobrej praktyki produkcyjnej.

W roku bieżącym i w latach następnych planowane są kolejne edycje mających już swoją tradycję DNI PRZEMYSŁU MIĘSNEGO, które w połączeniu z Seminarium Naukowo-Technicznym „Nauka Praktyce” skupiają kadrę inżyniersko-techniczną z zakładów mięsnych oraz naukową z wyższych uczelni i placówek naukowo-badawczych. Planowane są również kolejne edycje KONKURSU „Produkt najwyższej jakości w przemyśle mięsnym”, które spełniają istotną rolę w promocji jakości produktów przetwórstwa mięsnego. Konkurs ma ogólnokrajowy charakter i w każdej z edycji startuje kilkadziesiąt zakładów różnej wielkości z terenu całej Polski. Z tego względu z całą pewnością spełnia on rolę integracyjną dla przemysłu. Od momentu akcesji do UE w Konkursie mogą startować również wszyscy producenci z całego jej obszaru. Producent wyrobu, ocenionego pozytywnie podczas ocen organoleptycznych, a także spełniającego określone wymagania w analizach chemicznych uzyskuje prawo do stosowania znaku Produkt Najwyższej Jakości. Szczególnie zakłady średniej wielkości mogą korzystać z tej formy wsparcia promowania własnych wyrobów, których jakość jest potwierdzona w czasie ocen i badań laboratoryjnych prowadzonych w Instytucie.

Aktualnie IPMiT prowadzi dość intensywną działalność szkoleniową. Co roku prowadzi się kilkanaście kursów szkoleniowych z zakresu klasyfikacji tusz, GMP< HACCP, metod analitycznych itp. Współpraca z przemysłem w tym zakresie zostanie utrzymana i poszerzona o nowe zagadnienia np. w zakresie nowych technologii i procesów jednostkowych, nowych rozwiązań technicznych, szkolenia załóg i personelu kierowniczego w zakresie Dobrej Praktyki Produkcyjnej, auditów wewnętrznych itp.

Współpraca z przemysłem mięsnym w najbliższych latach powinna się rozszerzyć w związku z przygotowaną ustawą o wspieraniu działalności innowacyjnej, która jak należy oczekiwać zwiększy zainteresowanie zakładów rozwojem postępu technologicznego.

Współpraca z zakładami przemysłu tłuszczowego w najbliższych latach będzie dotyczyła zagadnień technologicznych jak i analityczno-jakościowych wytwarzanych produktów tłuszczowych – olejów, tłuszczów cukierniczych, margaryn i miksów w blokach do przetwórstwa oraz margaryn dla odbiorcy indywidualnego.

Badania dotyczące jakości wytwarzanych produktów, obejmujące szeroki zakres badań, w tym oznaczanie zawartości metali ciężkich, pestycydów, wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA), związków powstających z utleniania tłuszczów i innych są prowadzone obecnie i będą kontynuowane w najbliższych latach dla Zakładów Przemysłu Tłuszczowego S.A. w Warszawie, Zakładów Tłuszczowych „Bielmar” Sp. z o.o. w Bielsku Białej, Zakładów Tłuszczowych Sp. z o.o. w Bodaczowie koło Zamościa, Zakładów Przemysłu Tłuszczowego „Olvit” Sp. z o.o. w Gdańsku, Unifet Sp. z o.o. Gliwice, Raisio Polska Foods Sp. z o.o. w Karczewie, Oleje Sudeckie Sp. z o.o. w Burkatowie koło Lubachowa, „Mosso” Puchały oraz dla wielu mniejszych wytwórców oleju rzepakowego tłoczonego.

W przypadku wprowadzania na rynek nowych wyrobów przez zakłady tłuszczowe, Instytut przeprowadza badania pełne tych produktów w długich, wielomiesięcznych okresach czasowych. Uzyskane wyniki pozwalają producentom na ustalenie terminów przydatności do spożycia czy też minimalnej trwałości dla badanego produktu.

Obecnie planowane jest wspólne przedsięwzięcie tzw. projekt celowy z Zakładami Tłuszczowymi „Bielmar” Sp. z o.o. w Bielsku Białej, dotyczące wprowadzenia pras głębokiego tłoczenia nasion rzepaku i tym samym likwidacja niebezpiecznej dla środowiska ekstrakcji rozpuszczalnikowej. Obecnie nasiona rzepaku po wstępnym tłoczeniu są poddawane ekstrakcji heksanem, co jest związane z określonymi stratami rozpuszczalnika i emisją jego do atmosfery. Zastosowanie wyłącznie pras do pozyskiwania oleju z nasion stworzy technologię bezpieczną dla środowiska. Drugim przedsięwzięciem jest uruchomienie przez Instytut w Zakładzie Tłuszczowym w Bielsku-Białej technologii przeestryfikowania tłuszczów, która pozwoli na znaczne ograniczenie produkcji i spożycia tłuszczów uwodornionych zawierających izomery typu trans, niepożądanych ze względów żywieniowych.

Ważnym planowanym przedsięwzięciem jest wprowadzenie w zakładach tłuszczowych krajowej produkcji nowej generacji ziem bielących o wysokiej aktywności, zawierających specjalne gatunki węgla aktywnego umożliwiającego usuwanie z olejów i tłuszczów niebezpiecznych dla zdrowia związków wielopierścieniowych (WWA: m. in. benzo(a)piren) oraz pozostałych czternastu związków wymienionych na liście Komitetu Nauki ds. Żywności Komisji Europejskiej). W związku z tym przedsięwzięciem planowane są badania w szerokim zakresie na liniach w tłuszczowych zakładach przemysłowych. Inną tematyką przewidzianą do współpracy z zakładami tłuszczowymi w najbliższych latach jest tzw. głębokie odszlamowanie oleju rzepakowego mające na celu maksymalne usunięcie z nich fosfolipidów czyli związków, które pozostawione w oleju rafinowanym w nadmiernej ilości wpływają niekorzystnie na jego oksydację i cechy sensoryczne. Przewidziane do współpracy są Zakłady Tłuszczowe w Bodaczowie dysponujące dużej mocy tłoczniami nasion rzepaku oraz Zakłady w Bielsku-Białej.

W roku bieżącym i latach następnych są planowane Międzynarodowe Konferencje Tłuszczowe „Postępy w Technologii Tłuszczów Roślinnych”, która skupiają, oprócz kadry naukowej, kierownicze i technologiczne kadry z zakładów przemysłowych. Tematyka tych cyklicznych konferencji porusza istotne zagadnienia związane z nowoczesną technologią, analityką, problemami żywieniowymi, nowoczesnymi produktami krajowymi i światowymi. Konferencje te, organizowane przez instytut od kilkunastu lat, cieszą się uznaniem w branży tłuszczowej i będą kontynuowane w najbliższych latach. Znaczący wkład pracy wnieśli pracownicy Instytutu dr inż. S. Ptasznik, dr T. Płatek, dr K. Mińkowski.

W przyszłości celowym przedsięwzięciem jest utworzenie przy Instytucie Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego „Centrum Badawczego Olejów i Tłuszczów Roślinnych i Zwierzęcych”, które w szerokim zakresie służyłoby wiedzą i rozwiązywałoby problemy zakładów przemysłowych.

Stan aktualny i perspektywy rozwoju Instytutu.

Analiza aktualnego stanu Instytutu wykazuje, że perspektywy jego funkcjonowania w aktualnym układzie organizacyjnym oraz rozwoju są dobre. Aktywność branż przemysłowych, którym służy jest duża i ma perspektywy rozwoju na długi okres czasu, szczególnie ze względu na ułatwienia w pozyskiwaniu nowych rynków zbytu na terenie Unii Europejskiej i krajach sąsiedzkich. Czekają Instytut lata trudne w związku z konieczności odmłodzenia podstawowej kadry badawczej. Nie jest jasne jak przewidywane zmiany finansowania jednostek badawczo-rozwojowych odbiją się na sytuacji jednostek niewielkich,

wąsko wyspecjalizowanych na określone branże gospodarcze. Wydaje się celowym na dłuższą metę rozszerzenie spektrum specjalizacji badawczej Instytutu na problemy innych branż tak jak to się stało w przypadku przetwórstwa drobiu, oraz analityki o charakterze monitoringowo-kontrolnej. Wspólnotę tematyki można zauważyć zarówno w obszarze przetwórstwa ryb, jak i szeroko rozumianego przemysłu mleczarskiego. W tym ostatnim przypadku wspólnym mianownikiem jest racjonalna gospodarka hodowlana, w której pożytki z produkcji mięsa i mleka muszą się wzajemnie bilansować.

Posłowie

Przedstawiony rys historyczny Instytutu ma charakter subiektywny. Tak widzieliśmy i ocenialiśmy ludzi i zdarzenia, tak je zapamiętaliśmy i dziś opisujemy. Nie ze wszystkimi pracownikami Instytutu dane było nam współpracować, z wieloma nigdy się nie spotkaliśmy, o wielu nawet nie słyszeliśmy. Dokonania naukowe z reguły są publikowane, a na wynalazki i wzory użytkowe uzyskuje się patenty. Spis publikacji i patentów zamieszczony w zeszycie specjalnym Roczników w jakiś uporządkowany, i formalny sposób oddaje dokonania Instytutu i udział w nich poszczególnych jego pracowników. Ale już częstotliwość pojawiania się w tych spisach poszczególnych nazwisk i kolejności na liście autorów nie koniecznie oddaje wielkość zasług i stopnie zaangażowania we wspólne dzieło. Wiele prac Instytutu zostało wykonanych w trybie niejawnym, inne zostały ujawnione anonimowo lub pod nazwiskiem prezenterów wyników badań i ekspertyz z pominięciem nazwisk wykonawców analiz, pomiarów i opracowań oraz różnych innych czynności niezbędnych by powstało dzieło naukowe lub by został osiągnięty istotny postęp techniczno-technologiczny. O wielu ważnych dla oceny całości działalności Instytutu zespołach specjalistycznych w ogóle w naszym opracowaniu nie ma mowy lub jest tylko lakoniczna wzmianka. Najczęściej powodem jest brak danych archiwalnych oraz nie możliwość dotarcia do członków tych zespołów. I tak, nic lub prawie nic, nie mówimy o działalności zespołu inżynierskiego zajmującego się kiedyś oceną maszyn i urządzeń dla przemysłu działającego pod wodzą mgr inż. J. Szylinga (B. Kozłowski, E. Malicki, L. Trusiakowa, S. Jędrzejowicz, B. Bielawski, A. Dziama i inni), o zespole zajmującym się informacją naukowo-techniczną (W. Karwacki, W. Ostrowski, F. Kurzewski, Cz. Kaganowicz, W. Bańkowska, E. Ingling i inni) o licznych zespole chemików analityków (Z. Bożyk, E. Węgrzyn, S. Grześkiewicz, D. Medyńska, M. Żołnierz-Piotrowska, W. Wawrzyniewicz, B. Beczek, A. Krysiak, A. Lipowska, K. Trzebińska, K. Spychała, M. Dukalewska, Z. Derelkowska, M. Dydykow, E. Orzechowska i inni) o zespole zajmującym się zagadnieniami ochrony środowiska (M. Kubicki, U.

Niewiadomska, G. Orzeszko, D. Sutarzewicz) i innych zespołach specjalistycznych. Nie mógłby Instytut poprawnie funkcjonować bez armii pracowników obsługi administracyjno-księgowej, poczynając od zastępców dyrektora do spraw administracyjnych i głównych księgowych (J. Turczyn, J. Szybiński, Sobolewski, J. Banaszekiewicz, I. Krawczyńska, A. Skrzypczak, L. Wasiluk). Nie byłoby sprawnego zarządzania i koordynacji bez kierowników Sekretariatów Naukowych Działów Organizacyjnych i Działów Spraw Pracowniczych oraz zatrudnionych tam głównych specjalistów (Rybicka, W. Proniewski, M. Kubicki, E. Machaj, M. Surman, J. Radwan, S. Marks, K. Gdeczyk, L. Michalska, B. Praczyński), i rzeczników patentowych (D. Czajkowska, B. Praczyński) na pracownikach działów finansowych kończąc (M. Przybytniak, R. Stanikowska, W. Dębska, I. Kwiatkowska, K. Kosmatko, E. Żuchowicz, W. Drożdżyńska) Nie do przecenienia jest rola sumiennych pracowników sekretariatów (Z. Brochowska, J. Bielska, A. Gołaszewska, A. Kurowska, L. Ostrowska, B. Wołoszyn-Zalewska i M. Okła), redakcji czasopism (D. Niedbalska, U. Niewiadomska, U. Jurow, H. Witkowska) i bibliotek (I. Wawrzynkowska, H. Kulawik). Niezmiernie ważne dla skutecznego funkcjonowania Instytutu było utrzymanie i racjonalne użytkowanie warsztatów póltechnicznych poczynając od warsztatu Zakładu Technologii Mięsa (H. Müller, H. Nijaki, H. Zajączkowski, P. Moch, K. Kern, S. Grzejszczyk, M. Żukowski i inni) i Zakładu Przetwórstwa Kolagenu (M. Branicz, J. Jackiewicz, S. Golendzinowski, W. Grzymkowski, S. Zaremba) na warsztacie mechanicznym kończąc (M. Sobolewski, A. Tworek). Nie można też zapominać o pracowitych i gospodarnych pomocach laboratoryjnych (J. Antos, J. Kozłowska, K. Szafrąńska, M. Rutkowska, S. Jamróz, H. Kłoszewska, A. Kmit, H. Peszko, T. Wieteska), kierowcach (B. Sołdatow) i pracownikach fizycznych. W dawnych czasach nie można było sobie wyobrazić normalnego funkcjonowania instytutów bez statystyków–rachmistrzów (K. Metelski, Z. Łuszczki, B. Kosmala) kreślarzy (M. Zajbt) i maszynistek (M. Wawszczak). Dziś w dobie komputerów i kserografów ich praca byłaby nikomu niepotrzebna.

Wszystkim tym, byłym i obecnym wymienionym z nazwiska i nie wymienionym pragniemy wyrazić słowa uznania i wdzięczności za wieloletnią owocną współpracę, prosząc ich zarazem o wdzięczną pamięć dla tych, których już wśród nas nie ma.

Szanownych PT Czytelników zapraszamy do zapoznania się z opracowaniami szczegółowymi omawiającymi różne wątki działalności Instytutu, do wykazów publikacji i patentów oraz do spisu pracowników i danych dotyczących ich funkcji i przebiegu kariery zawodowej. W przypadku zauważenia nieścisłości lub pomyłek w prezentowanych danych będziemy wdzięczni za nadesłanie do redakcji Roczników sprostowań umożliwiających korektę danych i wydanie ewentualnej erraty w jednym z kolejnych zeszytów Roczników.

